

DEDE KORKUT KİTABI'NDA ALPLIK KAVRAMI VE ALP TİPİ İNSANLARIN ÖZELLİKLERİ*

Servet KARÇIĞA**

ÖZET

Dede Korkut Kitabı, Türkiye ve Azerbaycan başta olmak üzere bütün Türk dünyasının önemli eserlerinden biridir. Bu eserin önemli olmasında eserde dil, anlatım ve estetik işçiliğinin mükemmel olmasının yanı sıra Oğuz Türklerinin gelenek ve göreneklerine, törelerine, ahlaki değerlerine, inanç sistemlerine, hüzünlerine, sevinçlerine, kahramanlıklarına, zaaflarına kısacası bu toplum hakkında hemen her konuda bir bilginin bulunması etkili olmuştur. Dede Korkut Kitabı'nda önemli kavramlardan biri de alplık/yiğitlik kavramıdır. Fütuhât ve kahramanlıkla doğrudan ilgisi olan bu kavram, eserin kurgusuna hem bünyesindeki farklı kelimelerle (er, eren, alp eren (?), bahadır, cılasun, yiğit, alp) hem de bu kavramın özelliklerine sahip insanlarla doğrudan etki etmektedir. Bu çalışmada öncelikle Dede Korkut Kitabı'nda alplık kavramına giren kelimeler, kavram alanı kuramı yöntemiyle sözcük ve metin bağlamında ele alınacak; sonra da bu kavrama bağlı alp tipi insanların özellikleri anlatılacaktır.

Anahtar Kelimeler: Dede Korkut Kitabı, Kavram, Alplık Kavramı, Alp Tipi, Yiğit

ABSTRACT

Dede Korkut Book is one the significant literary works of Turkish World particularly of Turkey and Azerbaijan. What makes this work so important that is language, telling and esthetics manners being portrayed terrifically and also information regarding Ghuzz Turks' conventions, customs, moral values, belief systems, sorrows, joys, weaknesses e.t.c. Bravery is an important concept in Dede Korkut book. This concept which is directly related to chivalry and conquests has a deep effect on the plot of the work with not only usage of different words such hero, saint, galahad, valiant but also description of the people who have these characteristics. In this study firstly, the words which can be considered as having the same meaning with bravery will be handled by the method of conceptual field theory within the context of word and text. Then, characteristics of the people who are considered as alp (brave) in Dede Korkut Book will be told.

Keywords: Dede Korkut Book, Concept, Bravery Concept, Valiant, Brave

* Bu makale, yazarın 2015 yılında İstanbul Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü'nde kabul edilen "Dede Korkut Kitabı'nın Anlam Bilimsel Çözümlemesinde Kavram Alanının Rolü" başlıklı doktora tezinden yararlanılarak üretilmiştir.

** Dr., Türk Dili ve Edebiyatı, servetkarciga@gmail.com

1. Dede Korkut Kitabı'nda¹ Alplık/Yiğitlik Kavramına Giren Kelimeler

Dede Korkut Kitabı'nda alplık/yiğitlik kavramına alp, eren, alp eren (?), yiğit, cılasun ve bahadır, kelimeleri girer. Bu kelimelerin metin bağlamındaki anlamlarını ve metnin kurgusuna etkisini vermeden önce bu kelimelerin farklı dönemlere ait sözlüksel anlamlarını vermek hem dönemler arası kelimelerin anlamsal tekâmülünü görmek hem de bu anlamlarla bağlamdaki anlamlarını mukayese etmek açısından faydalı olacaktır.

1.1. Er, Eren, Alp Eren

Sözlük	Er
Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü (Caferoğlu 1968)	1. Erkek kimse. 2. Efendi, bey, şehzade. 3. Zevce, koca (s. 73)
Clauson (1972)	(Cesur) adam, kahraman, deneyimli erkek (s.232)
Yeni Tarama Sözlüğü (Dilçin 2013)	1. Koca, zevç. 2. Erkek, kişi. 3. Yiğit, kahraman. 4. Bektaşî şeyhi, mürşit, erenler. 5. Sahip (s. 95)
Muharrem Ergin (2009)	Er, adam, kişi, yiğit, erkek, koca
Türkçe Sözlük (TDK 2011)	1. Erkek. 2. <i>mec.</i> İşini iyi bilen, yetenekli kimse. 3. <i>mec.</i> Kahraman, yiğit. 4. <i>Ask.</i> Rütbesiz asker 5. <i>hlk.</i> Koca. (s. 805)

Sözlük	Eren
Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü	Yiğit, asil kimse, kahraman, asaletli er, eren, erkek (s. 73)
Clauson	(Er kelimesinin düzensiz çoğul olan eren kelimesi genelde tekil isim olarak kullanılmıştır.) Erkek olmuş, gerçek anlamda erkek savaşçı (s.232)
Yeni Tarama Sözlüğü	1. Erkek. 2. Kahraman, bahadır, babayiğit. 3. Erler, yiğitler, kahramanlar. 4. Allaha ermiş kimse. 5. Rical, tecrübeli, akıllı kimseler (s.96)
Muharrem Ergin	Eren, er, yiğit, kahraman (s.106)
Türkçe Sözlük	Ermış; olağanüstü sevgileriyle birtakım gerçekleri gördüğüne inanılan kimse. (s.896)

Sözlük	Alp eren
Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü	Yok
Clauson	Yok
Yeni Tarama Sözlüğü	Yiğit, bahadır (s. 20)
Muharrem Ergin	(k.a.) Alp Eren (bk. alp, eren) (s. 14)
Türkçe Sözlük	a. 1. Derviş. 2. Mücahit (s. 104)

Er, kelimesinin Eski Türkçedeki anlamlarından biri de "yiğit"tir. (Ergin, 2013: 124) Tarama Sözlüğünde de bu kelimenin üçüncü anlamı yiğit, bahadır, kahraman olarak verilir. (Dilçin, 2013: 95) Eren kelimesi er+en (kız+an, oğul+an ilgisiyle yapılmış ama çoğul anlamda kullanılmamıştır) kök ve ek morfeminden oluşmuş ve rüştünü ispat etmiş yiğitler ve kahramanlar için

¹ Bu çalışmada Özçelik'in *Dede Korkut Araştırmalar, Notlar/ Dizin/ Metin* adlı eser esas alınmıştır.

söylenmektedir. Eski Türkçede güç kuvvet anlamına gelen erk kelimesi ile güçlü, kuvvetli anlamına gelen erklig kelimesinin anlamlarını yiğitlik anlamına gelen *er* kök morfeminden aldığı aşikârdır. *Dede Korkut Kitabı*'nda *er* kelimesinin adam mı yoksa yiğit mi anlamına geldiğini kestirmek zordur. Yine de metnin bağlamına bakıldığında “Ol gün ciğerinde olan er yiğitler belürdi.” (Drs/33b/6) “Kazan, gönlinden eydür: El-hamdulillâh, menüm oğlançuğum büyük er olmuş, dedi” (Drs/145b/6) cümlelerinde olduğu gibi *er* kelimesinin kahraman, cesur anlamına geldiği görülmektedir.

Öncelikle şunu belirtmek gerekir ki eserde geçen *eren* kelimesi hem Eski Türkçedeki *er*, *yiğit*, *kahraman* (erkekliliğini kanıtlamış, gerçek savaşçı) anlamıyla hem de *ermiş*, *olağanüstü* sezgileriyle birtakım gerçekleri gördüğüne inanılan kimse anlamında kullanılmaktadır. Kelimenin ikinci anlamı Muharrem Ergin'in dikkatinden kaçmıştır. “Erenler evreni Karaçuk Çoban sapanının ayasına taş kodı, atdı.”(Drs/22b/8), “Bu mahalda erenlerin meydânı arslanı pehlevânların kaplanı Boz Oğlan yetdi” (Drs/38a/4) cümlelerinde *eren* kelimesi eski Türkçeki anlamıyla kullanılmıştır. “Dede eydür: Allâhun inâyeti, erenlerin himmeti oldı, kızı aldum, dedi” (Drs/45a/3), “Kan Turalı eydür: Bu dünyâyı erenler ‘aklıla bulmuşlardır.” (Drs/93a/8) cümlelerinde *eren* kelimesi ise İslam'ın tesirinde gelişen *mücahit*, *derviş* anlamında kullanılmıştır.

Günümüzde bitişik yazılan *alperen* kelimesi, *Dede Korkut Kitabı*'nda ayrı yazılır. Ayrı yazılmasındaki maslahat bu kelimenin birleşik bir kelime olmayışıyla ilgilidir. Kelimenin dinî değerler için savaşan *mücahit* anlamıyla bir ilgisi yoktur. Bu nedenle Muharrem Ergin *alp eren* kelimesini sözlüğe kişi adı olarak eklemiş ve okuyucuyu *alp* ve *eren* kelimelerine yönlendirmiştir. Eserde *alp*, *eren* kelimesinin sıfatı olarak yer alır ve cesur, *babayiğit*, *kahraman* anlamına gelir.

Alp eren erden adın yaşurmak ‘ayb olur (Drs/117b/9)

Üç yüz altmışaltı alp erenler yanına yığnak oldı (Drs/148b/12)

Nitekim eserde “*Alp ere korku vermek ‘ayb olur*” (Drs/126b/12) cümlesi *alp* kelimesinin *er*, *eren*, *yiğit* gibi kelimelerin sıfatı olarak kullanıldığının kanıtıdır.

1.2. Cılasun

Sözlük	Cılasun
Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü	Yok
Clauson	Yok
Yeni Tarama Sözlüğü	Kahraman, babayiğit, gürbüz delikanlı (s.58)
Muharrem Ergin	Yiğit, kahraman, babayiğit (s.66)
Türkçe Sözlük (cılasun)	Moğ. 1. Yiğit kimse. 2. Eli çabuk, becerikli kimse

Cılasun “[Moğ. Calagu (yiğit)/eT. Çal-mak (yere vurmak, yıkmak) >celâsın> çal-ık-sın [Tietze] > celâsın>cılasın is. 1. (eAT) (OsT) Kahraman; yiğit; gürbüz delikanlı” (çağbayır, 2007: 794) anlamına gelmektedir. *Dede Korkut'ta* *cılasun* kelimesi bir ismin sıfatı olarak kullanılır ve kahraman ve cesur anlamına gelir.

Beg yiğitler cılasunlar birbirine kuyulan çağda (Drs/7b/6)

*Cılasun yiġitleriyle Kara Göne oġlı Deli Budak soldan depdi (Drs/34a/1)
Oġuz zemânında Kanlı Koca derleridi bir gürbüz er varıdı. Yetişmiş bir
cılasun oġlı varıdı.” (Drs/87a/5)*

1.3. Bahadır

Sözlük	Bahadır Kavramı
Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü	Yok
Clauson	Yok
Yeni Tarama Sözlüğü	Yok
Muharrem Ergin	f.(behâdır) bahadır, yiġit, cesur (s.35)
Türkçe Sözlük	Savaşlarda gücü ve yılmazlığıyla üstünlük kazanan veya yiġitlik gösteren kimse, batur (s.233)

“Bayındır Hân yigirmi dört bahadır sancak begini Yegen[eg]ile yoldařlıġa bile koşdı. (Drs/105b/5) “Meġer Hânım, Uřun Kocanın ġiçi oġlı Segrek eyü bahadır, alp, delü yiġit kopdı” (Drs/130a/6-7) ve “Menüm erliġüm, bahadır-lıġüm cılasunlıġüm, yiġitliġüm Rûma, şama gide çavlıana deridi.” (Drs/79b/7-8) cümle örneklerinde görüldüğü üzere bahadır erlik, cılasunluk, yiġitlikle eř anlama gelecek şekilde kahramanlık anlamında kullanılmıştır.

1.4. Yiġit

Sözlük	Yiġit Kavramı
Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü	Delikanlı, yiġit, genç (s. 296)
Clauson	Genelde genç, enerjik, güçlü erkekler için kullanılan bu kelime bazen de genç kadınlar için kullanılır. Yiġitlik, gençlik zamanı anlamına gelir. (s. 912)
Yeni Tarama Sözlüğü	Genç, delikanlı (s.257)
Muharrem Ergin	Yiġit, genç, delikanlı, babayiġit, genç adam (s.332)
Türkçe Sözlük	Yiġit 1. Güçlü ve yürekli, kahraman, alp; 2. Mec. Gözü pek, düşüncelerini açıkça söylemekten çekinmeyen (kimse); 3. Delikanlı, genç erkek. (s. 2596)

Dede Korkut Kitabı'nda yiġit kavramı genelde genç insan anlamında kullanılır. “Çaya baksa çalımlı, çalkara kuş erdemli bir güzel yahşı yiġit oldu. Ol zemânda bir oġlan baş kesme, kan dökmese ad komazlarıdı”. (Drs/37a/5-6) cümlesinde daha kahramanlık göstermemiş, on beş yaşlarında bir oġlan çocuġu için yiġit denilmektedir. “Ol obada bir yahşı hüb yiġit sayru düşmiş idi. Allah emriyle ol yiġit öldi” (Drs/79b/9-10) cümlesinde yiġit kelimesinin genç anlamında kullanıldığı aşikârdır. “Oġuz zemânında bir yiġit ki evlense oh atardı, ohı [ne] yerde düşse anda gerdek dikeridi.” (Drs/46b/4-5) cümlesinde de yiġit gençlik çaġı, anlamında kullanılır. *Dede Korkut'ta* özellikle bey çocuklarına ithafen yiġit kelimesi kullanılır. Bey çocukları, hikâyelerde genelde on beş-on altı yaşlarındadır ve bu yaşlar onların gençlik dönemine denk gelmektedir. Bu gençlerin bu dönemde kahramanlık göstermesi, baş kesmesi, kan akıtması ve bunların neticesinde isim alması, beylik sahibi olması ve namının yürümesi gibi etkenlerden sonra hala onlara yiġit

denilmesi bu kelimenin genç anlamında mı yoksa kahraman, cesur anlamında mı kullanıldığı sorusunu akla getirmektedir.

Dede Korkut'ta kimi yerlerde yiğit kelimesi, kahraman anlamında kullanılır. "Beg yiğitler cılasunlar birbirine kuyulan çağda" (Drs/87a/5), "Dirse Hân yerinden örü turdu, eydür: Kalkubanı yiğitlerüm, yerünüzden örü turun" (Drs/8a/5), Cılasun yiğitlerle Kara Göne oğlu Deli Budak soldan depdi" (Drs/34a/1), "Menüm erliğüm, bahadırılığüm cılasunlığıum, yiğitliğüm Rūma, şama gide çavlıana deridi." (Drs/79b/7-8) cümlelerinde yiğit kelimesi kahraman anlamında kullanılmaktadır.

Eski Türklerde yiğit kelimesinin genç anlamında kullanılmasında o dönemin siyasi hayatında gençlerin her an savaşa hazır bir biçimde yetiştirilmesi de (hem genç hem yiğit anlamında) etkin bir rol oynamış olabilir.

1.5. Alp

Sözlük	Alp Kavramı
Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü	1. Yiğit, cesur alp; 2. Şiddetli (tehlikeli); 3. Güç zor, müşkül (s. 12)
Clauson	Alpın geleneksel karşılığı cesurdur ama esas itibariyle alp dirençli, güçlü, yenmesi veya başa çıkılması zor insanlar ve cansız varlıklar hatta tehlike gibi soyut kavramlar için de kullanılır (s. 127)
Yeni Tarama Sözlüğü	Kahraman, babayiğit, bahadır, pehlivan (s.20)
Muharrem Ergin	Alp, kahraman cesur (s. 14)
Türkçe Sözlük	sf. yiğit, kahraman (s.104)

Yukarıda tabloda belirttiğimiz üzere, Eski Türkçede alpın geleneksel karşılığı cesurdur ama esas itibariyle alp dirençli, güçlü, yenmesi veya başa çıkılması zor insanlar ve cansız varlıklar hatta tehlike gibi soyut kavramlar için de kullanılır (Clauson 1972: 127). *Dede Korkut Kitabı'nda* alp; yiğit, kahraman, cesur anlamında ya bir ismin sıfatı, ya adlaşmış sıfat ya da unvan olarak kullanılır.

"Eylik Koca oğlu Alp E[v]ren çapar yetdi" (Drs/33a/13), "Dozan oğlu Alp Rüstem şehîd oldı." (Drs/111a/10) cümlelerinde alp kelimesi ismin unvanıdır.

"Alp Uruz çadırların açdurdu, cebe-hânesin yükletdi." (Drs/143b/8), "Üç yüz altmışaltı alp erenler yanına yığnak oldı" (Drs/148b/12), "Menden sonra alp ozanlar söylesün, alnı açuk cömerd erenler dinlesün!" (Drs/86b/10), "Alp yiğitler savaş günü karîminden kayurur mı?" (Drs/9a/6) cümlelerinde alp sıfat olarak kullanılmıştır.

"Ağ boz atlar çapdurur alpan-lar gördüm,/Ağ ışıklı alpları yanuma saldum" (Drs/105a/10-11) cünlesinde alpanlar ve alplar adlaşmış sıfattır. Buradaki alpan kelimesi eren, kızan, oğlan örneklerinde olduğu gibi çoğul bir kelimedir. "**Alplar** başı Kazana zarb urdı, dünyâ başına tar oldı. (Drs/111a/7), "Hay, ne oturursın? itüni ulıtmayan, çetüğüni mavlatmaya **alpan-lar başı** Kazan oğlancuk ile serhoş olup yaturlar, dedi." (Drs/67b/3-4), cümlelerinde de görüldüğü üzere alpan, alplar kelimesine denk gelmekte-

dir. *Alpan-lar* örneğinde çoğul olan bir kelimenin tekrar *-lar* çoğul ekini olması kelimeye ek yığılmasına örnek oluşturmuştur.

Orhan Şaik Gökyay haberci, postacı anlamına gelen çapar kelimesinin *Dede Korkut Kitabı*'nda tıpkı alp gibi kahramanlara verilen bir unvan olarak kullanıldığını düşünmektedir. Gökyay'ın böyle düşünmesinde ikinci hikâye-deki, Oğuz beylerinin harbe girişi tasvir olunurken, bu beylerin hepsinin bir alp gibi çapar lakabını taşımaları etkili olmuştur. (Gökyay, 1973: CCXXIV)

2. *Dede Korkut Kitabı*'nda Alp Tipinin Özellikleri

Türk tarihinde alplık kavramı önemli yer tutmaktadır. "Beylik duygusu, insan sevgisi, gerçekçilik şeklinde özetlenebilecek olan eski Türk düşüncesinin esaslarını ahlak prensibi yapmış, yani hayatında düstur edinmiş insana Eski Türkçede alp denirdi. Türkçede er, erkek, cesur kişidir, fakat alp yiğit insan demektir." (Kafesoğlu, 1998: 347) Alp bir sıfat, bir unvan ve kabile teşkilatı içinde askeri bir asalet zümresinin adı olarak da kullanılır. (Gökyay, 1973: CCCLVI) Türklerin yaşam felsefesinde olan alplık sonradan kazanılan bir haslet değeridir. Her Türk asker doğar düşüncesinin temeli gerek Türk erkeklerinin gerekse Türk kadınlarının daha çocukluk döneminden itibaren alplık kavramının prensipleri doğrultusunda hayata hazırlanmasıyla ilgili bir durumdur. "Türklerin Orta Asya'da yaşadıkları zor ve mücadeleye dayanan hayat şartlarında kahramanlık, cesaret, iyi silah kullanma, töreye bağlılık gibi özelliklere duyulan ihtiyaç sebebiyle, bu niteliklere sahip kimseler birinci derecede değer kazanırlar. (Güngör, 2006: 98) Zaten "göçebe ve akıncı kimliği olan bir toplumda, çocukların alp tipine uygun olması yani kahraman, korkusuz, çevik ve yiğit olması istenilir. Sadece erkek çocukların değil, kızların da korkusuz, yiğit ve kahraman olmaları yani alp tipine uygun olmaları istenilir." (Başar, 2012: 1016) Bu istekleri gerçekleştiren alplar, süreğen savaş şartlarında yaşayan göçebe boylarda önderlik ve savaşçılık yetenekleriyle sivrilen kimselerdir. (Karatay-Aygün, 2012: 3) Burada bozkır-göçebe hayatına yön veren bazı geleneklerin de alp karakterinin ortaya çıkmasında ve alp ruhunun yaygınlaşmasında etkili olduğu görülmektedir. (Kocar: 2012: 126) Türk destanlarına, efsanelerine, hikâyelerine ve tarihî vesikalarına bakıldığında bu milletin inşasında alp kavramının ne kadar önemli olduğu anlaşılmaktadır.

Alp tipi insanların içinde neşet ettiği topluma karşı görev ve sorumlulukları vardır. "Oğuz Kağan, Manas, Dede Korkut Kitabında temsilcilerini gördüğümüz alp tipi, diğer kültürlerdeki kahramanlık insanı gibi bu dünyayı fethetmek, değiştirmek, diğer insanlara galebe çalmak isterse de bu kendi benlik iradeleri veya benlik doyumunu için değil, kendilerine Tanrı tarafından verilen görev olduğuna, yaradılış sebeplerinin bu olduğuna inandıkları içindir." (Günay, 1998: 3-4)

Dede Korkut Kitabı'nda alplık kavramı gerek kavramın anlam bilimsel özelliğiyle gerekse kavramın özelliklerine haiz Oğuz Türkleriyle önemli bir yer teşkil etmektedir. Zaten "Oğuz Toplumu alplığa değer vermiş ve bunu yaşama biçimi olarak seçmiş bir toplumdur. Hatta alplar topluluğu Oğuzlar içinde ayrı ve özel ve özel bir örgüt gibidir. Bu bakımdan her Oğuz delikan-

lısının alp olaması söz konusu değildir, ancak tek oğullar, bey oğulları gibi bazı değerleri taşıyan alplığa teşvik edilir." (Duymaz, 2000: 110) Alp adayı ciddi imtihanlardan geçer ve gerekirse ciddi bir eğitime tabi tutulur. *Dede Korkut Kitabı*'nın Türk kültürü tarihi bakımından en kıymetli taraflarından ikisi "alp tipinin nasıl yetiştirildiğini gösteren sahneleri ihtiva etmesi" (Kaplan, 2005: 46) ve "alp gazilerin hayatları hakkında epeyce bilgi" vermesidir. (Köprülü, 1989: 525

Dede Korkut Kitabı'nda bir insanın alp olması sadece güce ve kahramanlığa bağlanmamıştır. Bir kişinin alp olabilmesi için erdemli ve hünerli (Duymaz, 1998: 187-198) olmasının yanı sıra farklı özelliklerin de bulunması gerekir. Bu özellikler şunlardır:

2.1. Cömert Olmak

Dede Korkut'ta alp özellikleri gösteren hemen her Oğuz Türk'ü gerekli hallerde, çocuk sahibi olmak için, av öncesinde, avda, av sonrasında, düğünlerde, yılın muayyen günlerinde, izzeti ikramda bulunur. "Bir yiğidün kara tağ yumrısınca mâlı olsa, yağar derer taleb eyler, nasîbinden artuğın yeye bilmez." (Drs/3b/1-3) anlayışına sahip olan Oğuz beyleri "Er mâlına kıymayınca adı çıkmaz" (Drs/3b/11) düşüncesiyle beyliğini göstermek adına toy düzenler, ikramda bulunurlar. "Hânlar Hânı Hân Bayındır yılda bir kerre toy edüp Oğuz beglerin konuklarıdır. Gene toy edüp atdan aygır deveden buğra koyundan koç kırdurmuşıdır." (Drs/7a/4-6), (Dirse) "Hân dahı ehlinün söziyle ulu toy eyledi" (Drs/9a/11) cümleleri, Oğuz beylerinin cömert olduklarının bir göstergesidir.

"Dirse Hânun hatunı, oğlançuğumun ilk avidur deyü atdan aygır, deveden buğra, koyundan koç kırdurdu." (Drs/13b/6-5), "Kara tonlı dervişlere nezirler verdüm. Aç görsem toyurdum, yalıncağ görsem tonatdum. Depe gibi et yağdum, göl gibi kıymız sağdurdum. Dilek ile bir oğul gücile buldum. (Drs/14a/11-13) cümlelerinden Oğuz kadınlarının da cömert oldukları anlaşılmaktadır.

2.2. Töre ve Yönetime Sadık Olmak

Dede Korkut'ta tam anlamıyla babadan oğula geçen bir padişahlık sistemi yoktur. "Başat kavimlerde olduğu gibi, Türkler, babadan oğula geçen irsî bir liyakat tanımazlar. Her çocuk adını ve yerini bizzat kazanmak zorundadır." (Kaplan 2005: 47) Bundan dolayıdır ki bir bey çocuğu on beş-on altı yaşına gelmiş ve hâlâ bir yiğitlik göstermemişse kendisine beylik verilmez.

Dede Korkut Kitabı'nda kut inancının etkisi devam etmektedir. "Pâdişâhlar Tangrınun gölgesidür. Pâdişâhına 'âsî olanun işi rast gelmez." (Drs/122a/3-4) düşüncesinin gereği olarak beye karşı gelmek, beyin sözünü ikiletmek hoş karşılanmamıştır. İster bey isterse beyin çocuğu olsun bir alp, töreye ve üstündeki amirine saygısızlık ederse mutlaka cezalandırılır. Nitekim kırk namert yiğidin iftira ve telkinleriyle Dirse Han'ın Oğlu Boğaç Han'ı öldürmek istemesinde bu görüş hâkimdir.

Dirse Hân, senün oğlın yerinden örü turdı, göğsi gözel kaba ava çıkdı. Sen var iken av avladı, kuş kuşladı, anasının yanına alup geldi, aş şerâbın itisin-

den aldı içdi. Anasıyla sohbet eyledi. Atasına kasd eyledi. Senün oğlun kür kopdı, erçel kopdı, arkurı yatan Ala Tağdan haber giçe, Hânlar Hânı Bayındıra haber vara: Dirse Hânun oğlı bidat eylemiş deyeler. Seni çağırdılar Bayındır Hânun katında sana kazap ola. Böyle oğul nene gerek? Öldürsene! (Drs/12a/1-9)

Oğuzlarda bir çocuğun başındaki beye asi olmasındansa olmaması daha iyidir. Bir oğlun Oğuz törelerini hiçe sayması, bidat eylemesi mutlak itaatsizlik olarak değerlendirilir ve özelliğe sahip çocuk bir beyin oğlu da olsa öldürülmek istenir.

2.3. Mert Olmak

Dede Korkut Kitabı'nda bir alp sözünün eridir ve bu alp bir insanı tuzağa düşürerek öldürmeyi namertlik sayar. Nitekim on ikinci hikâyede Dış Oğuz beyi olan Aruz Koca, Bamsı Beyrek'e tuzak kurmuş ve Kazan Bey'e düşman olmasını teklif etmiştir. Bamsı Beyrek teklifi reddeder ve oradaki beyler tarafından öldürüleceğini anlayınca "Aldayuban er tutmak 'avrat işidir. (Drs/150b/6)" der. Çünkü kendisi bir Oğuz beyinin böyle bir tuzak kuracağını düşünememiş ve davet edilen yere silahsız gelmiştir. Zaten Dede Korkut'un mukaddime bölümünde geçen "Sarp yöririken kazılık ata nâ-merd yiğit bine bilmez binince binmese yeg. Çalup keser uz kılıcı muhannatlar çalınca çal(ma)sa yeg." (Drs/4a/4-6) cümlesinden bir kişinin namert ve kötü huylu olmasındansa o kişinin hiç olmaması evla görülmüştür.

2.4. Gururlu Olmak

Dede Korkut Kitabı'nda alp tipi Oğuz beylerinin özelliklerinden biri de gururlu olmalarıdır. Bir Oğuz beyi bir yiğitlik veya kahramanlık gösterecekse bunu tek başına yapmalıdır. Nitekim Salur Kazan, eşi ve oğlunu tutsaklıktan kurtarmaya giderken "Eğer çobanla varacak olurısam kalın Oğuz begleri benüm başuma kakinç kaharlar: Çoban bile ol[ma]sa Kazan kâfiri alımazdı" (Drs/27a/1-2) düşüncesiyle kendisiyle gelmek isteyen Karaçuk Çoban'ı yanına almak istemez. Kan Turalı benzer bir mülahazayla düşmanla savaşırken kendisine yardım eden ve kendisini atının terkisine alan görklüsü Selcan Hatun'u kendi anasının, babasının ve boyundaki diğer insanların yanında "er varken avrat iş gördü, düşman bastı" düşüncesiyle övünür diye öldürmek ister.

2.5. İyi Bir Rol Modeli Olmak

Dede Korkut Kitabı'nda beyin iyi bir alp olması kadar oğlunun da iyi bir alp olması beklenir. Oğlun iyi bir alp olarak yetişmesinde birinci dereceden mesul kişi babadır. Baba öncelikle oğluna karşı iyi bir alp modeli olmalı, sonra da iyi bir yiğit olması için gerekli eğitimi vermelidir. Kazan Bey, bir mecliste oğlu Uruz'un on altı yaşına geldiği halde yiğitlik göstermemesine, baş kesip kan akıtmamasına içerlenir ve ağlar. Uruz babasının bu tavrına anlam veremez ve ona "Hüneri oğul atadan mı öğrenir yohsa atalar oğuldan mı öğrenir? Kaçan sen beni alup kâfir ser-haddına çıkardun, kılıç çalup baş kesdün? Men senden ne gördüm, ne öğrenem" (Drs/64b/9-11) diye sual eder. Uruz'u haklı bulan Kazan Bey, "Men bu oğlanı alayın, ava gedeyin. Yedi

günlük azuğla çıkayın. Oh atduğum yerleri, kılıç çalup baş kesdüğüm yerleri göstereyim. Kâfir ser-haddına Cızıglara, Aglagana, Gökçe Tağa aluban çıkayın. Sonra oğlana gerek olur, a begler!" Drs/65a/3-7) diyerek oğlunu eğitmek için onunla ava gider. Buradan avın Oğuzlar için bir talimgâh yeri olduğu düşüncesi de çıkarılabilir.

2.6. Güçlü Olmak

Dede Korkut Kitabı'nın tasvir dünyasında alp olan kişi güçlü tasvir edilir: Hamîdilen Mardîn Kal'asın depüb yıkan/ Demür yaylı Kıp[cak Melike kan kusduran/ Gelüben Kazanın kızını erliğile alan/ Oğuzun ak sakallu kocaları görende ol yiğidi tahsinleyen/ Al mahmûdi şalvârlı, ati bahrî hotazlı Kara Göne oğlu Kara Budak çapar yetdi. (Drs/32a/5-10)

Oğuz Beyleri yiğitliklerini göstermeyi severler. Nitekim bir kuru çay üzerine bir köprü yaptıran ve bu köprüden geçenden otuz üç akçe, geçmeyenden zorla döve döve kırk akçe alan Deli Dumrul'un bundan maksadı şudur ki 'Menden deli menden güçlü er varmıdır ki çıka menümile savaşa' deridi. Menüm erliğüm, bahadırılığım cılasunluğum, yiğitliğüm Rûma, Şâma gede çavlına deridi" (Drs/79b/6-7) söyleminde olduğu gibi kendisinin güçlü olduğunun herkesçe bilinmesidir.

2.7. Gayretli Olmak

"Baba, oğul kazanur ad için; oğul da kılıç kuşanur baba gayretiyçün." (Drs/67b/3-4) cümlesinde olduğu gibi bir alp hep gayretlidir. En zor durumda bile pes etmez. Nitekim Kan Turalı, Sarı Tonlu Selcan Hatun'la evlenebilme adına üç canavar diye adlandırılan aslan, boğa ve deveyle mücadele eder. Kan Turalı bu mücadelenin her safhasında etrafındaki diğer Oğuz Türklerinin kendisini övmesini ister ve aynı zamanda Hz. Muhammed'e salavat getirir. Gerek övülmekle gerekse salavatla girişeceği mücadeleye motive olan Kan Turalı böylece gayreti hiç elden bırakmaz.

Dede Korkut Kitabı'nda iki yerde gayrete gelmek deyimini geçer. Bamsı Beyrek güreşte tam Banı Çiçek'e yenilmek üzereyken gayrete gelir ve Banı Çiçek'i son anda yener. Salur Kazan'da kendisiyle gelmek isteyen Karaçuk Çobanı alıkoymak için gayrete gelir ve onu bir ağaca muhkem bağlar.

2.8. Ata Binmek, Ok Atmak, Kılıç Kullanmak

Türkler için "at, avrat, pusat (silah)" kavramlarının ne kadar ehemmiyetli olduğu bilinir. Savunmak ve saldırmak amacıyla kullanılan araç anlamına gelen silah kavramı, Dede Korkut Kitabı'nda önemli bir yer tutmaktadır. Silah kavramı, eserde at ve avrat kelimelerinin tamamlayıcısı olarak yer alır. İyi bir avradı, iyi bir atı ve iyi bir silahı olan Oğuzların önünde kimse durmaz. Türklerin fütihat hislerinin gelişmesinde ve gerçekleşmesinde bu üç kavram önemli rol oynamaktadır.

Dede Korkut Kitabı'nda her Oğuz beyi atının özelliğiyle anılır. At, bir oğuz alpinin yoldaşdır, ona kardeşinden daha yakındır. Gerektiği zaman sahibini düşmana karşı korur ve ona düşmanın geldiğini haber verir. At, beyini on altı yıl bekleyecek kadar da vefalı bir hayvandır. "At işlemezse er öğünmez" (Drs/121a/5) sözünden de anlaşıldığı üzere bir eri başarılarla

götüren iyi bir attır. Bu yönüyle “atla alpin önemlilik derecesi eşite yakındır. ‘hünerin erin midir, yoksa atın mıdır?’ veya ‘at kazanır, er öğnür’ sözleri bu gerçeğin ifadesidir. Bunlar birbirini tamamlayan iki varlıktır. Biri olmazsa diğeri olmaz. Türklerin atla kahramanı aynı mezara defnetmeleri bu gerçeğe dayanır. (Çınar, 2002: 155) Dede Korkut Kitabı’nda Oğuz beylerinin atları kendileri gibi alp tipi özelliği gösterir. Savaşçı atı anlamına gelen kazılık at, ağ bedevi at, gök bedevi at, deniz kulunu at, kazagaç at, şehbaz at alp tipi atlara örnek olarak gösterilebilir. Eserde Karagöne oğlu Karabudak’ın atı için de bahri hotazlı denilmektedir. Bahri hotaz “Savaşta kahramanlık gösteren beylerin atlarına takılan altınlı gerdanlık” anlamına gelir. (Özçelik: 2005: 307) Oğuz’un yiğitlik göstermesinde iyi bir ata sahip olması ve bu atı iyi kullanması kadar iyi ok atması ve iyi silah kullanması da etkilidir.

“Oğlumun at segirdişin, kılıç salışın, ok atışın göreyim, sevineyim, kıvanayım, güveneyim, dedi” (Drs/13a/1-2) cümlesinden de anlaşıldığı üzere *Dede Korkut’ta* atı iyi sürmek, kılıcı iyi kullanmak ve oku iyi atmak övünülecek bir meseledir. Nitekim *Dede Korkut Kitabı’nda* farklı hikâyelerde at binme ve ok atma yarışları yapılmaktadır.

2.9. Alp Tipi Bir Kadınla Evlenmek

“Alplara mahsus evlilik, epik başkahramanın kendisine uygun eşi arayıp bularak her türlü şartı yerine getirip, sınavlardan geçtikten sonra onunla evlenmesidir.” (Kıdırbayev-Muratoy, 1998: 78) *Dede Korkut’ta* da alp olan bir bey kendisi gibi alp bir kadınla evlenmek ister. Bamsı Beyrek ve Kan Turalı evleneceği kızın özelliklerini söylerken aynı zamanda alplık ve yiğitlik kavramının adeta tanımını yapmaktadırlar.

Bamsı Beyrek için:

Babası eydür: Oğuzda kimün kızını alı vereyin? dedi. Beyrek eydür: ‘Baba, mana bir kız alı ver kim men yerümden turmadın ol turmah gerek, men kazagaç atuma binmedin ol binmah gerek men karîmüme varmadın ol mana baş getürmek gerek. Bunun gibi kız alı ver, baba mana, dedi. Babası Bay Büre Hân eydür: ‘Oğul, sen kız dilemezsin, gendüne hempa istermişsin. (Drs/42b/1-5)

Kan Turalı için:

Oğlan eydür: Baba, çün meni evereyim dersin, mana lāyik kız nece olur? [Koca eydür: Nece olur?] Kan Turalı eydür: Baba men yerümden turmadın ol turmuş ola, men kazagaç atuma binmedin ol binmiş ola, men kanlu kâfir eline varmadın ol varmış mana baş getürmüş ola, dedi. Kanlı Koca eydür: Oğul, sen kız istemezmişsin, bir cılasun bahadır istermişsin anun arkasında yeyesin, içesin, hoş geçesin. (Drs/87b/1-5)

Gerçekten de gerek Bamsı Beyrek’in evlendiği Banı Çiçek gerekse Kan Turalı’nın Selcan Hatun birer cılasun, bahadır kimselerdir. Banı Çiçek at sürmede, ok atmada, güreş tutmakta Beyrek kadar mahirdir. Dirse Han’ın eşi oğlunu kâfir elinden kurtarmak için savaşmaya hazır ve istekli bir cengâverdir. Boyu Uzun Borla Hatun oğlu Uruz’u kurtarmaya giden Kazan Bey’i evinde beklemeyecek ve eşinin peşi sıra savaşa gidecek kadar gözü kara bir alp kadındır. *Dede Korkut’ta* alp kadın özelliğiyle zirveleşen kişi

Selcan Hatun'dur. Düşman ordusunun bir bölümüyle savaşacak ve zor durumda olan Kan Turalı'yı düşman elinden kurtaracak kadar yiğit bir kadındır.

Selcan Hatun at oynatdı, Kan Turalının önine geçdi. Kan Turalı eydür: Görklüm, kanda gidersin? dedi. Eydür: Beg yiğit, baş esen olsa börk bulmmaz mı olur? Bu gelen kâfir çok kâfirdür. Savaşalum döğişelüm, ölenümüz ölsün, diri kalanumuz odaya gelsün, dedi. Bu arada Selcan Hatun at saldı, karîmin basdı. Kaçanın kovmadı, aman diyeni öldürmedi. Eyle sandı kim yağı basıldı, kılıcının balçağı kan, odaya geldi. Kan Turalı bakdı görđi kim bir kimesne yağıyı önine katmış kovar... (Kan Turalı) Selcan idüğün bilmedi, kakıdı. Bu arada soylamış, görelüm Hânım, ne soylamış, eydür: Kalkubam yerinden turan yiğit, ne yiğitsin? Yelisi kara kazılık atına binen yiğit, ne yiğitsin? Gâfil-lüce başlar kesen, destürsuzca menüm yağuma giren yiğit, ne yiğitsin? Destürsuzca yağıya girmek bizüm ilde 'ayb olur... Alp yiğitler beg yiğitler görklüsine kıyar mı olur? Yiğidüm, beg yiğidüm, bu yağının bir ucın bana, bir ucın sana! dedi. Kan Turalı bildi kim bu yağı basup tağıdan Selcan Hatundur. Bir tarafına dahı gendü girdi, kılıç tartup yöridi, kâfir başın kesdi. Yağı basıldı, düşmen sındı. Selcan Hatun Kan Turalıyı at ardına aldı, çıkıdı (Drs/99a-/100b)

Dede Korkut hikâyelerindeki Selcan Hatun, Banı Çiçek gibi kadınlar, hakikatte bir alp'tan başka bir şey değildir diyen Mehmet Fuad Köprülü, alp kadınlarla ilgili "O devir alpların istediği kadın, sonraları saz şairlerinin tahayyül ettikleri tarzda bir sevgili değil, cengâverlik hisleri bakımından tamamen farksız bir kahramandır; hakikaten, alplar devrinin, yani ozanlar zamanının kadınları ancak böyle destanî seciyede olabilirdi." (Köprülü 1993: 245) değerlendirmesinde bulunur.

2.10. İyi Bir Ozan Olmak

"Kolça kopuz götürüp ilden ile begden bege ozan gezer, er cömerdin er nâkesin ozan bilür ileyünüzde çalup eyden ozan olsun!" (Drs/4b/9), "At ayağı küllük, ozan dili çevük olur." (Drs/4b/6) cümlelerinden anlaşıldığı üzere ozanlık, *Dede Korkut Kitabı*'nda önemli yer tutmaktadır. Kısaca kopuz eşliğinde manzum (boy boylayan, soy soylayan, Oğuz-name düzen) sözler söyleyen kişiye ozan denir. Mehmet Fuad Köprülüye göre, "Alplar devrinin asıl tabii müterennimleri ozanlardır. Daha başlangıcı bilinmeyen zamandan beri kopuzlarıyla eski Oğuz menkıbelerini yani Oğuz Türklerinin milli destanlarını çalıp söyleyen bu ozanlar, ordularda, obalarda, hulasa her türlü toplantı yerlerinde mutlaka bulunuyorlardı." (Köprülü 1993: 245) Bu değerlendirmeden alp kişileri destekleyen, yüreklendiren, eğlendiren, onlara moral motivasyon veren kişilerin ozanlar olduğu sonucu çıkmaktadır. Ayrıca, *Dede Korkut'ta* alp olan beyler aynı zamanda kopuz çalmayı bilen birer ozandır. Nitekim on altı yıl tutsak kalan ve yavuklusu Banı Çiçek'in yalancı Oğlu Yaltacuk'la evleneceğini duyan Bamsı Beyrek, düğüne eline kopuz alarak ozan kılığında gelir ve düğünde kopuz eşliğinde manzum sözler söyler.

*Kara kıyma gözlerün çöngelmeseydi, ađam
Beyrek deyeydüm, ozan, sana.*

*Yüzünü kara sac örtmeseydi, ađam
Beyrek deyeydüm, ozan sana.
Kunt kunt bileklerin solmasaydı,
Ađam Beyrek deyeydüm, ozan sana.
Apul apul yürüşünden, aslan gibi turuşundan,
Kanrılıban bakışundan
Ađam Beyrege benzedürem, ozan seni.
Sevindürdün, yerindürme, ozan meni, dedi. (Drs/55a/5-11)*

Dede Korkut'ta alp beyler, savaş öncesinde ve esnasında zor durumda kaldıklarında bile kopuz eşliğinde manzum sözler söylemesi onların iyi bir ozan olduğunun ayrıca göstergesidir.

Sonuç

Dede Korkut Kitabı'nda alp kavramına er, eren, cılasun, yiğit, bahadır ve alp kelimesi girmektedir. Eserde, er seksen sekiz, alp ve eren kelimeleri otuz üç, cılasun on, bahadır altı, yiğit iki yüz doksan defa geçmektedir. Er kelimesi eserde adam (erkek kişi) yiğit ve koca (zevce) anlamlarında kullanılmıştır. Bu kelimenin anlamsal sıklığında adam (erkek kişi) kelimesi dikkat çekmektedir. Er kelimesinin düzensiz çoğulu olan ve eserde daha çok tekil anlam gibi kullanılan eren kelimesi bahadır, cılasun, alp kelimesiyle aynı anlamda kullanılmıştır. Yiğit kelimesi, eserde hem genç hem de cesur anlamında kullanılmıştır. Alp kavramını ifade etmek için eserde farklı kelimelerin kullanılması Oğuz Türklerinin dil ve estetik anlayışlarının gelişmiş olduğunun bir göstergesidir. Sistematik bir eğitim görmeyen Oğuzlarda kavramların eş anlamlı, yakın anlamlı, ilgili anlamlı kelimelerle ifade edilmesi, bağlama göre farklı kelimelerin tercih edilmesi ve bu kelimelere yan anlamların yüklenmesi onlarda kültüre bağlı birikimsel ve zihinsel bir zekânın olduğunu göstermektedir.

Bir milletin bir kavrama bakış açısı o milletin o kavramla ilgili kullandığı kelimelerle doğrudan orantılıdır. Kavramlar üzerinden bir eser incelendiğinde dile bağlı o eser hakkında kültürel sonuçlar da elde edilmektedir. Bu bağlamda bozkır-göçebe yaşam tarzının ve geleneklerin bir gereği olarak "Dede Korkut hikâyelerinde Oğuz toplumunun sosyal, ahlâkî, mukaddes değerleri belirlenmiş, Oğuz delikanlılarının yetişkin olmak ve toplum üyeliğine kabulü için bu değerleri tanınması, kendini ispat etmesi ve bunlarda istikrar göstermesi tavizsiz bir şart olarak talep edilmiştir. Bu şartları yerine getiren kişiler, alp olarak nitelenmiş, sıradan insanlardan ayrılmış, toplum tarafından ödüllendirilmiş, ad, san, servet ve statü sahibi edilmiştir" (Duymaz, 2000:122)

Dede Korkut Kitabı'nda alp kavramı sadece güce ve cesarete dayanan bir kavram değildir. Gerçek anlamda bir kişinin alp olabilmesi için hünerin yanı sıra merhamet, insan sevgisi, yardımlaşma, erdem, saygı gibi ahlaki değerlere ve bir dünya görüşüne sahip olması gerekir. Eserde alp tipi olan insanların cömert, töreye ve yönetime sadık, mert, gururlu, kızı ve oğlu için iyi bir model, güçlü, gayretli ve iyi bir ozan oldukları gözlenmiştir. Bu insanlar, seçkin bir ata sahiptir ve at onların alplığını tamamlayan en önemli un-

surlardan biridir. Ok atmada ve kılıç kullanmada mahir olan bu kişiler, evlenecekleri müstakbel adaylarının da kendileri gibi olmasını ister. Ayrıca eserde alp tipi özelliklerine sahip insanlar kendi çocuklarını daha küçük yaştan itibaren kendileri gibi yetiştirir. Bu yetiştirmede sosyal öğrenmenin rolü büyüktür. On beş, on altı yaşlarına gelmiş çocuklardan kahramanlık beklenilmesi, bu çocukların bu yaştan itibaren hayata atılması günümüz insanların üzerinde düşünmesi gereken konulardan biridir.

Dede Korkut Kitabı'nda alp kavramına giren kelimeler her ne kadar Boğaç Han, Bamsı Beyrek, Kan Turalı, Basat, Uruz gibi erkek karakterler için kullanılsa da metnin bağlamına bakıldığında Selcan Hatun, Borla Hatun, Banı Çiçek gibi kadın karakterlerin de alp tipi insan özellikleri gösterdiği aşikârdır. Bu yönüyle Dede Korkut Kitabı'nda alp kavramının cinsiyeti yoktur.

KAYNAKÇA

- BAŞAR Kerem Lütfü (2012). Dede Korkut Hikâyelerinde Savaşçı Eğitimi, *Turkish Studies*, Volume 7/4, p. 1009-1017.
- CAFEROĞLU Ahmet (1968). *Eski Uygur Türkçesi Sözlüğü*. İstanbul: Edebiyat Fakültesi Yayınevi.
- CLAUSON Sir Gerard (1972). *An Etymological Dictionary of Pre-Thirteenth-Century Turkish*. Oxford at the Clarendon Press, 1972
- ÇAĞBAYIR Yaşar (2007). *Ötüken Türkçe Sözlük*, İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- ÇINAR, Ali Abbas (2002) , “Türk Destanlarında Alp Tipi At” *Milli Folklor*, Yıl 14, Sayı 56, s. 153-157.
- DİLÇİN Cem (2013). *Yeni Tarama Sözlüğü*, 3.bs., Ankara: TDK Yayınları
- DUYMAZ Ali (1998), “Dede Korkut Kitabı'nda “Hüner” ve “Erdem” Kavramları Üzerine”, *IV. Türk Dünyası Yazarlar Kurultayı Bildiriler 5-6 Kasım 1998*, s. 187-198.
- DUYMAZ Ali (2000), “Dede Korkut Kitabı'nda Alpların Eğitimi ve Geçiş Törenleri”, *Uluslararası Dede Korkut Bilgi Şöleni (19-21 Ekim 1999, Ankara)*, Ankara: Atatürk Kültür Merkezi Başkanlığı Yayınları, s. 109-122.
- ERGİN Muharrem (2009). *Dede Korkut Kitabı- 2 indeks-Gramer*, 4.bs., Ankara: TDK Yayınları.
- ERGİN Muharrem (2013). *Orhun Abideleri*, 47. bs., Ankara: Boğaziçi Yayınları.
- GÖKYAY Orhan Şaik (1973), *Dedem Korkudun Kitabı*, Ankara: Kültür Bakanlığı Yayınları.
- GÜNAY Umay (1998). “Dede Korkut Hikâyelerindeki Karakterlerin Tahlili” *Milli Folklor*, Cilt: 5, Yıl: 10, S: 38, s.3-12.
- GÜNGÖR Şeyma (2006). *Türk Halk Edebiyatına Dâir*. İstanbul: Çantay Yayınları.
- KAFESOĞLU İbrahim (1998). *Türk Milli Kültürü*, 17. bs., İstanbul: Ötüken Neşriyat.
- KAPLAN Mehmet (2005). *Türk Edebiyatı Üzerine Araştırmalar-3 Tip Tahlilleri*. İstanbul: Dergâh Yayınları.

- KARATAY Osman, AYGÜN Emre (2012). "Alplar ve Elfler: Türk ve İskandinav Dünyalarında Kahramanlık Olgusu", *Karadeniz Araştırmaları*, S: 33, s.1-12.
- KIDIRBAYEVA Burul, MURATOY Abdikerim (1998). "Alplara Mahsus Evlilik", Akt. Mehmet AÇA, *Milli Folklor*, Cilt: 5, Yıl: 10, S: 38, s. 78-84
- KOCAR Kürşat (2012), "Bozkır Kültüründe Alp Karakterlerin Ortaya Çıkmasında Türk Geleneklerinin Etkisi", *NEÜ Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi* 1, s. 125-135
- KÖPRÜLÜ Fuad (1993). *Türk Edebiyatında İlk Mutasavvıflar*. Ankara: TTK Yayınları.
- KÖPRÜLÜ Orhan F. (1989.) "Alp", Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi, Cilt 2, İstanbul: Türkiye Diyanet Vakfı Yayın Matbaacılık, s. 525
- ÖZÇELİK Sadettin (2005). *Dede Korkut Araştırmalar, Notlar/ Dizin/ Metin*. Ankara: Gazi Kitabevi.